

Naško Križnar

Etnologija in vizualna antropologija

Autor obravnava razmerje med etnologijo in vizualno antropologijo, ki se zdi na prvi pogled sporno zaradi različnih imen matičnih ved. Vendar se izkaže, da gre za srečno dopolnjevanje metod, pristopov in načel preučevanja kulture, ki lahko pripomorejo k napredku raziskovanja in izobraževanja na področju etnologije.

The author discusses the relation between ethnology and visual anthropology which at first sight, regarding the different names of the parent sciences, seems questionable. But it turns out to be a rewarding complementing of methods, approaches, and principles of studying culture, capable of contributing to the progress of research and education in the field of ethnology.

I

V sedemdesetih letih prejšnjega stoletja sem začel ob terenskem delu izdelovati preproste vizualne zapise kulture, ki so bili vizualni in etnološki v tem smislu, da je kamera na filmski trak zvesto zapisovala tehnološke ali ritualne postopke. S pomočjo kamere sem želel razširiti ali izboljšati količino in kakovost opazovanja in predstavitev vsakdanjega življenja. Razen tega se mi je zdelo, da bo arhiviranje teh posnetkov omogočalo preučevanje obravnavanih kulturnih sestavin v prihodnosti. Vizualni zapis je bil zame največkrat sredstvo, ne cilj.

V razmerju med etnologijo in vizualnimi zapisi kulture sprva nisem videl nič problematičnega. Celo pozneje, ko sem presenečen spoznal, da sem s svojim delovanjem del posebne znanstvene poddiscipline, imenovane vizualna antropologija, sem o njej razmišljal kot o izboljšanju obstoječih metod, ne pa o nečem posebnem, izdvojenem iz etnološke prakse.

Vsekakor nisem v celoti dojel razsežnosti vizualnega prijema, ki ima lahko tako pomembno mesto v raziskovalnem procesu, da dopolni do tedaj poznane deskriptivne in analitične metode, da ne omenim možnosti uporabe vizualnega medija za

objavljanje znanstvenih postopkov in izsledkov, ki je bilo od nekdaj v domeni pisane besede. Nisem bil edini, ki takrat tega nisem dojel.¹

Te razsežnosti nam je pomagala odkrivati vizualna antropologija. Zbirke etnografskega filma v Ameriki in v Evropi so spodbudile bolj analitski pristop k vizualijam in nastanek vizualne antropologije, njen vstop v akademsko (univerzitetno) sfero, ustvarjanje mednarodnih omrežij za izmenjavo informacij in sodelovanje. To je bil pomemben preskok, do katerega pri nas ni prišlo samo od sebe. Razvoj posebne metodologije oz. vizualnih raziskav je pri nas zamujal nekaj desetletij. Osnove slovenskega etnografskega filma je postavil že Niko Kuret (Križnar 1996), zato po ustanovitvi Avdiovizualnega laboratorija ZRC SAZU, leta 1983, v naši etnologiji ni bilo težko uveljaviti širših pogledov na vizualno v kulturi, ki jih je razpirala vizualna antropologija.

Kljub temu je bilo treba premagovati nekatere težave, ki pa so obstajale tudi v antropologiji. »Antropologija ne boleha za pomanjkanjem zanimanja za vizualno; njen problem je bil vedno, kaj storiti z njim.« Izvor teh težav pa je Mac Dougall označil takole: »Na eni strani je vizualna antropologija, ki preučuje vidne oblike kulture. Na drugi strani je vizualna antropologija, ki uporablja vizualni medij za opisovanje in analiziranje kulture. Zadnja predlaga veliko radikalnejši prelom z antropološkim načinom diskurza (MacDougall 1997: 283). Navsezadnje so v akademskem svetu besedovanje, abstrahiranje in posploševanje še vedno osnovni postopki za predstavitev znanstvenih dognanj, daleč pred poglobljenim ukvarjanjem z medijem in vizualno tehnologijo. Ali ni tako tudi v etnologiji? Preučevanje vizualno opazljivih sestavin kulture je veliko bližje glavnemu toku etnologije kakor pa uporaba vizualne tehnologije in njenih izdelkov pri praktičnem raziskovalnem delu. Ne poznam etnologa, ki ne bi kdaj pogledal v družinske fotografske albume ali ki ne bi uporabljal fotoaparata pri terenskem delu. Etnološke publikacije so polne fotografij. Toda, ali se ta etnolog kdaj zave, da s svojim početjem vstopa v svet drugačne vrste podatkov, ki jim je treba posvetiti posebno pozornost, tako pri zbiranju kakor pri razlaganju in razumevanju? To ni samo empirični, temveč tudi metodološki in strateški prelom. Pridobivanje podatkov z vizualno tehnologijo privede do drugačnega razmerja med raziskovalci in informatorji, med nami in njimi. Vsak poseg s kamero na terenu je med raziskovalci odprl številna plodna vprašanja o razmerju med raziskovalcem in informatorji ter med vizualnim izdelkom in gledalci. Participacijska metoda je standardna sestavina produkcije novodobnih vizualnih dokumentov in raziskovalci odkrivajo vedno nove in nove oblike te metode. Danes nihče ne more več opraviti terenske raziskave brez tesnega sodelovanja z nosilci kulture, pa naj uporablja kamero ali ne. Vizualni rokopis je v veliki meri univerzalni izraz, ki je zlasti z internetom postal planetaren. Prikazovanje vizualnih izdelkov, ki smo jih izdelali med našimi raziskavami, širšemu občinstvu prinaša večjo transparentnost našega znanstveno-raziskovalnega diskurza.

Problematika pričujočega članka se zato nanaša po eni strani na »bližnje srečanje«² med etnologijo in vizualno antropologijo, na drugi strani pa na srečanje med »po-

¹ Po ustanovitvi Avdiovizualnega laboratorija ZRC SAZU, leta 1983, so se dogajali tudi anekdotični nesporazumi. Prihajali so posamezni sodelavci iz drugih inštitutov in spraševali: »Vidim, da se spoznate na video. Ali bi lahko pogledali kaj je narobe z mojim videorekorderjem?« V takih primerih sem se spomnil na dialog iz Bogdanovičevega filma *Zakaj te očka pušča samo* (What's up doc?), ko je sodnik vprašal vsiljivo pričo: »Kaj ste po poklicu?« in priča je ponosno odgovorila: »Doktor muzikologije!«. Sodnik: »Ali znate popraviti Hi-Fi?« Priča z gnusom: »Seveda ne!« Sodnik: »Tedad molčite!«

² Podlaga za pričujoči članek je avtorjev neobjavljeni referat z naslovom *Close Encounters* (Bližnja srečanja), na konferenci *Teaching Anthropology Visually*, v organizaciji EASA (European Association of Social Anthropologists), v Göttingenu, 1999.

svojen» vizualno antropologijo in glavnim tokom slovenske etnologije. V obeh primerih gre za polemična razmerja, ki jih ne zasledimo samo v etnologiji. V splošni enciklopediji (npr. v elektronski Encarti) bomo zaman iskali zvezo vizualna antropologija. Med številnimi antropološkimi poddisciplinami in podpodročji ni mesta zanjo. Medtem pa jo boste srečno našli npr. v Priročniku metod kulturne antropologije (*Handbook of Methods in Cultural Anthropology*) (Bernard 1998a). To morda spet kaže na predodek, da je uporaba vizualne tehnologije v raziskovalni dejavnosti (samo) metoda, ne pa novo podpodročje, ki v antropologije in etnologije terja svojo avtonomijo.

II

Zbliževanje med etnologijo in vizualno antropologijo bi lahko začeli vsaj z domnevo, da vizualna antropologija pripomore, da glavni tok etnologije bolje razume vizualno v kulturi. Na spletni strani SVA (Society for Visual Anthropology)³ najdemo spisek dejavnosti, ki jih opravlja vizualna antropologija. Gre za vizualne tematike kulture v najširšem smislu, za katere je bilo treba razviti posebno metodološko občutljivost. To so npr. vizualne reprezentacije simbolnih oblik, vizualnih medijev in komunikacij, proksemične analize prostora in kinezične analize telesne komunikacije, analize znakovnih sistemov, arheoloških podatkov in študij sodobnih računalniško podprtih vizualnih tehnologij. Naravnost ameriške vizualne antropologije očitno sloni na tradiciji pionirskih vizualnih raziskav E. T. Halla (proksemične raziskave), Raya Birdwhistlea (kinezične raziskave) ter Sola Wortha (vizualna semiotika). Njihove raziskave so omo-gočile uveljavitev novih raziskovalnih vsebin, ki odpirajo nove razsežnosti tako antropologiji kot etnologiji.

Veliko tega, kar danes v etnologiji vključujemo v znanstveno-raziskovalno delo kot vizualne raziskave, dolgujemo referenčnemu krogu vizualne antropologije. Zakaj bi to skrivali? Pomembno je, da njene izkušnje smiselno vpeljemo v svoje raziskovalno okolje oz. z njimi nadgradimo obstoječe znanje. V našem primeru je to prostor regionalne etnologije.⁴ Marsikaj, kar se je na področju etnografskega filma dogajalo pri nas v petdesetih letih 20. stoletja, je bilo povezano s hkratnim dogajanjem na področju svetovnega in evropskega etnografskega filma. Obstajale so neposredne povezave med nosilci dejavnosti pri nas in v tujini in podobnosti v pogledih na vlogo etnografskega filma (Križnar 1996, 1997, 2001a, 2001b). Nesmiselno bi bilo, da bi to zanikali in začeti graditi na novo, na temeljih, v celoti prinesenih od drugod.⁵ To me je vodilo od začetka dela v Avdiovizualnem laboratoriju ZRC SAZU.

³ Gl. <http://www.der.org/sva/>.

⁴ Nekatero humanistične in družboslovne panoge so veliko bolj gladko sprejele vizualno antropologijo kot glavni tok etnologije. Sociologija je npr. prevzela vse metode in izkušnje vizualne antropologije in celo povzela ime – vizualna sociologija.

⁵ V tej luči se mi kaže sporna tudi ultimativna zahteva nekaterih po mednarodnosti znanosti. Znanost je mednarodna ali univerzalna v svoji osnovni naravnosti do obravnavanja človekovega okolja. Zanj npr. rečemo, da sistematično znanje ali resnico o naravnih ali družbenih pojavih pridobiva z opazovanjem, z eksperimentiranjem in indukcijo, da ureja in preučuje zbrana dejstva, da iz posameznih resnic ali dejstev z induktivnim pristopom prihaja do splošnih zakonitosti itd. Po teh pristopih se znanost razlikuje npr. od umetnosti. Aplikacija tega splošnega znanstvenega pristopa pa se razlikuje od okolja do okolja v katerem znanost deluje. Zato ob mednarodni znanosti, zlasti v okviru humanistike, obstajajo tudi njene specifične oblike, značilne za določen nacionalni, regionalni ali kulturni prostor.

Evropski derivat vizualne antropologije so vizualne raziskave. Začele so se, ko »je antropologija globlje dojela... kaj so vizualno opazljive sestavine kulture in kaj pomenijo« (Hockings 1988: 207). Sčasoma se je na spoju etnologije, vizualne antropologije in vizualnih raziskav, to je na vseh raziskovalnih področjih, kjer se pri raziskovanju uporablja vizualna tehnologija in so raziskave usmerjene v vizualne sestavine kulture, oblikovalo nekaj značilnosti, ki danes kot skupna vodila označujejo naše raziskovanje. Seveda so nekatera od njih poznana tudi glavnemu toku etnologije, vendar je vprašljivo, ali mu dajejo tako močan pečat kot vizualnim raziskavam.

Emsko vodilo

Opazovanje s sodelovanjem, ki je osnovna metoda terenskega raziskovanja vsaj od Malinowskega naprej in vizualne antropologije, ni nikogaršnja last (Bernard 1998: 13). In vendar je vizualna antropologija zlasti s sodobno tehniko vizualnega zapisa, spopolnila to načelo in ga naredila za zaščitni znak svoje dejavnosti. Ni boljše predstavitev emskega načela, kot je človek pred kamero, ki neposredno nagovarja gledalca. Samopredstavitev kulture je dobila z vizualnim medijem idealne možnosti, kajti produkcija vizualij ni več vezana na akademsko izobrazbo. Dosedanji informatorji so se spremenili v izdelovalce vizualij, ki prinašajo v veliki meri osebni pogled na svojo kulturo in na ta način pomagajo raziskovati kulturno podlago vizualne percepcije in komunikacije. Na tej podlagi nastajajo študije domačih medijev in njihove komunikacije ter študij teh medijev v kontekstu vsakdanjega življenja (Chalfen 1997).

Etično vodilo

Vizualni zapis zahteva od raziskovalca več odgovornosti kot pisana beseda. Gledalci zlahka prepoznajo osebe, ki smo jih posneli in ki jih zato lahko spravimo v neugoden položaj proti njihovi volji. Ta pojav je v našem času potenciran do vrhunca z vseobsegajočo (morda pretirano?) prakso terenskega videospisanja v vseh delih sveta, zaradi česar je pomen etičnih načel pri raziskovalnem delu vse bolj v ospredju, prav tako pa tudi zlorabe anonimne kulturne dediščine v sodobnih vizualnih medijih.

Večdisciplinarno in večmedijsko vodilo

Z izdelavo vizualnih zapisov kulture se brez besed učimo večdisciplinarnega prijema, saj nanj kaže že dejstvo, da so v njem od vsega začetka združene znanost, umetnost in tehnika. Večdisciplinarno načelo razširja obzorje etnologije na splošno, še posebej pa v zadnjem desetletju, s prodorom informacijske tehnologije in digitalizacije, ko veliko lažje kot prej obvladujemo in povezujemo podatke iz raznorodnih virov.

Tudi večmedijsko načelo je vsebovano v vizualnih raziskavah od vsega začetka. Zastopa ga enakovredno upoštevanje vizualnega teksta (vizualni zapis kulture) in verbalnega teksta (govor, razprava, monografija). Zlasti pa to načelo vstopa v antropologijo, etnologijo in na splošno v znanstveno-raziskovalno dejavnost z digitalizacijo vseh vrst podatkov. Verbalna, vizualna in zvočna informacija so lahko združene v nekakšno obogateno besedilo, dostopno tako laikom kot strokovnjakom. S pomočjo teh izkušenj bodo raziskovalci morda lažje vstopali v virtualni slikovni svet, ki postaja vse večji izziv za humanistične vede.

Tako večdisciplinarnost kot večmedijskost sta tudi rezultat vse večje potrebe po univerzalnem znanju raziskovalcev oz. po holističnem opazovanju fenomenov v kulturi, kot odpor do prevladujoče specializacije v znanosti.

S Paulom Hockingsom lahko rečemo, da filmanje in vizualne raziskave prispevajo k povečevanju etnološkega znanja, posebno pri terenskem delu »z zboljšanjem opisov

valnih postopkov (s tem da povečujemo količino in kakovost osnovnega opazovanja), v pridobivanju podatkov na primerjalni način za preglede navzkrižnih ['cross-cultural'] kulturnih povezav in v pridobivanju relativno objektivne podobe kulture» (Hockings 1988: 211).

III

Ko sem poučeval vizualno antropologijo, sem pomagal poučevati tudi etnologijo.⁶ V drugem letniku študija etnologije in kulturne antropologije so študentje poslušali predavanja iz vizualne antropologije.⁷ Dotlej so mdr. opravili izpite iz regionalne etnologije s pregledom etnografskih regionalnih vsebin. Ugotovil sem, da jim je bilo dano splošno in abstraktno znanje o številnih kulturnih sestavinah, npr. o ritualih, praznikih, šegah, vsakdanjem življenju, večinoma zgrajeno na starih podatkovnih zbirkah. Nato pa so pri predmetu Vizualna antropologija prvič srečali vizualno dokumentacijo o istih vsebinah. Soočili so se s slikami posameznih življenjskih položajev, v katerih ljudje delajo in govorijo, in ne z abstraktnimi, posplošenimi resnicami oz. interpretacijami. Z vizualno metodo šele prav prihaja do izraza posamično v kulturi, v vsakdanjem življenju, pred našimi očmi in s tem v naši zavesti. Študentje so takoj opazili razliko. Izkusili so primarni dokument o kulturi, ki pomaga etnologu zgraditi sistematiko in z njegovo pomočjo priti do sklepov, hkrati pa postavlja pod vprašaj marsikatero dotedanjo interpretacijo ali teoretsko izhodišče. Ta izkušnja potrjuje naslednjo misel: «Če nič drugega, odsotnost osebe krepi pomen vizualnega, ki nadomešča njeno navzočnost s fotografijo, filmom in muzejskim predmetom» (MacDougall 1997: 277). Iz povedanega sledi, da bi bilo koristno, če bi profesorji in predavatelji etnologije pri svojem pedagoškem delu več kakor doslej uporabljali vizualne medije in objave.

Predavanja sem imel enkrat tedensko po dve uri. Akademsko leto je štelo naslednja poglavja: vizualna antropologija in njen razvoj (zgodovina, osebe, usmeritve...), vizualne raziskave, zgodovina dokumentarnega in etnografskega filma, slovenski etnografski film, načela vizualne proizvodnje (ideja, načrtovanje, organizacija, besedilo, snemanje, montaža), načela t. i. filmskega jezika, producenti znanstvenega in etnografskega filma doma in v svetu, ustanove, omrežja in šole vizualne antropologije.

V teku predavanj sem pokazal vsako šolsko leto okoli 46 dokumentarnih in etnografskih filmov ter vizualnih gradiv. Navadno sem začel s Flahertyjem in končal z zadnjo produkcijo Avdiovizualnega laboratorija. Vsako leto sem porabil nekaj ur za predstavitev tekočih vizualnih raziskovalnih projektov. Najboljše izkušnje sem imel s predstavitvijo raziskovalnega projekta Domači video arhivi, ki ga izvajam že nekaj let. Projekt je zelo primeren za začetnike, ker je gradivo po eni strani na videz neproblematično (amaterski video posnetki), po drugi strani pa zahtevata analiza in interpretacija veliko več domišljije in znanja kot spopolnjena vizualna dokumentacija ali dokumentarni film s svojim komunikacijskim aparatom.

Na žalost pri predavanjih vizualne antropologije za etnologue ni bilo mogoče šolanje za uporabo vizualne tehnologije, ker na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo ni bilo primerne tehnične opreme za snemanje in postprodukcijo.

⁶ Vaje iz video snemanja sem vodil od leta 1984, predmet Vizualna antropologija pa od 1994 do 2001, na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo FF.

⁷ Gl. <http://www.zrc-sazu.si/isn/studentskastran.htm>.

Tudi zaradi tega sem leta 1997 ustanovil Poletno šolo vizualnega v Novi Gorici.⁸ Šola predstavlja obliko izvenšolskega izobraževanja na področju sodobnih metod izdelave, analize in montaže vizualnih zapisov. Namenjena je dodiplomskim in podiplomskim študentom humanistike in družboslovja, njihovim mentorjem, raziskovalcem, učiteljem in vsem, ki želijo pri svojem delu uporabljati lastne avdiovizualne izdelke. Predavatelji so povabljeni domači in tuji strokovnjaki različnih področij, ki jih družijo uporaba vizualne tehnologije: delo s kamero, terensko snemanje, analiza posnetkov, montaža gradiva, organizacija produkcije, metodologija vizualnih raziskav. Zamisel Poletne šole vizualnega izhaja iz ugotovitve, da študentje etnologije in drugih humanističnih ved nujno potrebujejo izobrazbo na tem področju. Izkušnje raziskovanja s pomočjo vizualne tehnologije v Sloveniji se še niso uveljavile na vseh področjih. Ni dovolj ustanov in šolanih specialistov za področje neumetniškega filma in videa. Položaj se bo zboljšal šele, ko se bo več raziskovalcev in visokošolskih učiteljev izobrazilo v veččinah vizualne produkcije in analize in s tem spoznalo koristnost te prakse v znanstvenih raziskavah in v univerzitetni učilnici.

V

V srečevanju etnologije in vizualne antropologije se je spopolnjevala tudi terminologija. V pričujočem članku se pojavljajo predvsem pojmi: »etnografski film«, »vizualni zapis kulture«, »vizualna antropologija« in »vizualne raziskave«.

Ob vizualni antropologiji se največkrat uporablja izraz etnografski film, ki smo ga pri nas poznali tudi pod imenom etnološki film. Sčasoma se je bolj uveljavil izraz *vizualni zapis* kulture, kot splošen pojem, ki v okviru vizualnih raziskav pomeni osnovno gradivo oz. vizualno besedilo.⁹ *Etnografski film* je izraz za zvrst filma, ki sicer lahko izhaja iz vizualnega gradiva terenske raziskave, vendar je z medijskimi postopki prirejen za komunikacijo s širšim občinstvom. Vsebuje številne učinke fikcijskega filma, dosežene z montažo, npr. kontinuiteto dogajanja, kompresiranje časa, nesinhrono tonske prehode itn., ki lahko bistveno okrnijo avtentičnost gradiva.

Praktična rešitev je izraz »vizualni zapis«, ker omogoča skupno uporabo v različnih humanističnih vedah, kjer raziskovalci sami izdelujejo vizualne dokumente. Nekdanjo razdelitev na zvrsti raziskovalnega filma, npr. etnografski, etnološki, antropološki film itn. je prerasla sodobna strategija vizualne produkcije, ki je posledica demokratizacije vizualne tehnologije. Pisanim besedilom stojijo danes nasproti izjemno raznovrstna vizualna besedila, da ne omenjam številnih oblik objav v digitaliziranem okolje. Najnovejša Vodila Zveze za vizualno antropologijo (Society for visual anthropology) naštevajo šest kategorij »etnografskih vizualnih medijev«: raziskovalno gradivo in dokumentacija, etnografski mediji za prispevek teoretični debati in razvoju, izumljanje novih medijskih oblik, mediji za zboljšanje učenja, mediji za televizijsko predvajanje in druge oblike množične komunikacije in mediji, uporabni v korist skupnosti, vlade ali podjetništva (Guidelines 2001).

Vizualna antropologija je v etnologijo prinesla razširjen repertoar raziskovalnih tematik in metodološka izhodišča, ki upoštevajo posebnosti sodobnih vizualnih ko-

⁸ Gl. <http://www.zrc-sazu.si/isn/poletnasola.htm>.

⁹ Margaret Mead je govorila o »vizualnih zapisih kulture«, Allison Jablonko na Poletni šoli vizualnega uči »visual notes«, Niko Kuret (1997) pa je govoril o »filmski beležki«.

munikacij, premislek o njihovi uporabi pri znanstvenoraziskovalnem delu in o načinih njihovega raziskovanja. To pa je seveda mogoče samo, če tudi etnologija hkrati spoznava potrebo po natančnejšem razumevanju vizualnih pojavov v kulturi, zlasti neverbalne komunikacije, tehnologije, ritualov, govora, vizualnega zaznavanja in komunikacije, medetničnih in medkulturnih stikov.

Potreben pa je seveda premislek o razliki v metodah. V uvodu k Priročniku metod kulturne antropologije Bernard Russell (1998b: 14) o tem piše: »Danes so razlike v antropologiji in sociologiji, s posebnim ozirom na metode, pomembnejše od razlik med družbenimi vedami«. Enako bi lahko danes rekli za razmerja v etnologiji, v katero zlasti vizualne raziskave prinašajo nove vidike terenskega dela.

Zato se mi zdijo odveč predsodki, ki izvirajo iz različnih pogledov na razmerje med etnologijo in vizualno antropologijo. Zamegljujejo nastanek kvalitetnih novih pogledov na raziskave kulture, zlasti usmeritev raziskovalne prakse v večje sodelovanje z nosilci kulture in s tem odmik od nevtralne in avtoritarne pozicije raziskovalca. To nas lahko vodi v neko novo etnologijo komunikacije, v kateri bodo raziskovalci skušali obrzdati »načine dominacije in sisteme, ki delujejo za utišanje glasov drugih« (Bredin 1993). V antropologiji vodi ta pogled v angažirano zagovarjanje etničnih manjšin v Tretjem svetu, njihovega boja za kulturno, politično in ekonomsko emancipacijo. Toda ali ni povsod, v vseh kulturah in družbah dovolj priložnosti, da skozi naše raziskave spregovorijo »drugi«? V prostoru slovenske etnologije bi lahko ta pogled uveljavljali pri raziskovanju etničnih in drugih manjšin, praktične politike, njenega vpliva na vsakdanje življenje in vseh polarizacij, ki jih prinaša globalizacija na področju kulture v najširšem pomenu besede.

Ob koncu sebe in svoje kolege sprašujem: kaj lahko danes pokažemo drugim etnologom kot rezultat vizualnih raziskav? V arhivih imamo številne etnografske filme in vizualno dokumentacijo. Toda vprašajmo se, koliko raziskav, razprav in monografij je bilo izdelanih na podlagi tega gradiva? In če so bile izdelane, ali se v njih izraža specifična metodologija, značilna za vizualne raziskave kulture? Objavljanje izsledkov vizualnih raziskav je razmeroma redko. Nekaj je gotovo: največ objav na tem področju je v pisni obliki. To je svojevrsten paradoks. Posebnost vizualne dokumentacije je, da prinaša informacije drugačne vrste in kvalitete kot verbalna dokumentacija. Da bi objavili rezultate vizualne raziskave, ki največkrat temelji na snemanju in na analizi vizualnega gradiva, moramo vizualno informacijo prevesti v verbalno. Vizualne informacije so z besedami težko izrekljive in lahko domnevamo, da se pri prevajanju iz enega v drug izrazni sistem lahko kaj izgubi. Obrat je resnično vznemirljiv, zato odpira vedno nova vprašanja in se ponuja za posebno obravnavo.

Literatura:

Bernard, Russell H. (ur.)

1998a *Handbook of Methods in Cultural Anthropology*. Walnut Creek, London in New Delhi: Altamira Press

1998b Introduction, v: *Handbook of Methods in Cultural Anthropology*, 9–36.

Bredin, Marian

1993 Ethnography and Communication. Approaches to Aboriginal Media, *Canadian Journal of Communications* 18, št. 3; Obj. na www strani: <http://www.wlu.ca/~wwwpress/jrls/cjc/BackIssues/18.3/bredin.html> (dec. 2002)

Chalfen, Richard

- 1997 Japanese home media as popular culture. Objavljeno na www strani: <http://nimbus.temple.edu/~rchalfen/Victoria.html> (dec. 2002)

Guidelines for the Evaluation of Ethnographic Visual Media

- 2001 *Guidelines for the Evaluation of Ethnographic Visual Media*. Objavljeno na www strani: <http://etext.lib.virginia.edu/VAR/guide.html> (dec. 2002)

Hockings, Paul

- 1988 Ethnographic Filming and the Development of Anthropological Theory, v: *Cinematographic Theory and new Dimensions in Ethnographic Filmmaking* (ur. Paul Hockings in Yasuhiro Omori). Osaka: National Museum of Ethnology, 205–224.

Križnar, Naško

- 1996 *Vizualne raziskave v etnologiji*. Ljubljana: Založba ZRC.
 1997 Obdobje po Kuretu, v: *Etnološki film med tradicijo in vizijo* (ur. Naško Križnar). Ljubljana: Založba ZRC, 127–131.
 2001a Avdiovizualni laboratorij in etnologija, v: *Traditiones* 30/1, 85–118.
 2001b Vizualna antropologija v tranzicijskih državah, v: *Traditiones* 30/2, 161–166.

Kuret, Niko

- 1997 Filmska beležka – uporaba filma v etnografskih arhivih, v: *Etnološki film med tradicijo in vizijo* (ur. Naško Križnar). Ljubljana: Založba ZRC, 41–43.

MacDougall, David

- 1997 The visual in anthropology, v: *Rethinking Visual Anthropology* (ur. Marcus Banks in Howard Morphy). New Haven and London: Yale University Press, 276–295.

*Summary***Ethnology and Visual Anthropology**

Visual anthropology arose in the framework of cultural and social anthropology; nevertheless, today its basic points are used in sociology and humanities as well. In Slovenia the principles of visual anthropology have become attached to experiences of ethnologists regarding ethnographic films. Dealing with the visual in culture, preparation of visual records for researches and taking visual information into consideration is becoming quite common even in the mainstream ethnology. Among the principles of visual anthropology the emic principle, the multidisciplinary approach and the multimedial approach are the most applicable in ethnology. These aspects lead towards an engaged ethnology of communication between the minority and the majority, between the local and the global in culture.

The use of visual records in ethnology lectures enables students to meet with the individual in their classrooms. This way they come to appreciate the value of the so-called primary document preserving the data on culture also for researchers yet to come.

For training in the use of visual technology the Summer School of Visual has been established in Nova Gorica. It is intended for graduate and post-graduate students of humanities and social sciences, their mentors, researchers and all those who wish to make use of their own products in their work.